

V PRAZE SE USKUTEČNILA KONFERENCE K TÉMATU HOUSING FIRST A SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ V ČR

Ve dnech 23.–24. května se v Praze v prostorách Akademie veřejného investování (MMR) uskutečnila konference „Housing First a budoucnost sociálního bydlení v ČR“, kterou realizoval projekt MPSV Podpora sociálního bydlení ve spolupráci s Platformou pro sociální bydlení. První den byly představeny první výsledky a zkušenosti projektů Housing First realizovaných v rámci výzvy č. 108 Operačního programu Zaměstnanost, druhý den byl věnován především představení nové výzvy k sociálnímu bydlení v rámci Operačního programu Zaměstnanost plus a sdílení zkušeností s řešením bytové nouze u mladých osob v Kanadě.

Konference byla zahájena úvodními slovy **Zdislavy Odstrčilové**, náměstkyně pro řízení sekce rodinné politiky a sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí, a **Ivana Bartoše**, ministra pro místní rozvoj. Zaznělo zde, že krizi v bydlení dnes zažívá mnoho lidí a že je to třeba řešit systémově. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) společně již intenzivně pracuje na tezech zákona o sociálním a dostupném bydlení. Připravují se dotační výzvy, mnohé obce a nestátní neziskové organizace již pilotovaly či pilotují různé přístupy a nástroje řešení či předcházení bytové nouze. Věří, že sdílení všech dosavadních zkušeností s přístupem Housing First v České republice i v zahraničí bude inspirující a že bude sloužit jako podklad pro tvorbu nového zákona.

Ondřej Vrba, evaluátor z Ministerstva práce a sociálních věcí, představil první výsledky z dotazníkového šetření podpořených domácností, jehož cílem je zachytit vývoj, jak zabydlení pomáhá zlepšovat různé oblasti života (zdraví, zaměstnání, komunitní začlenění, zlepšení situace dětí apod.). Dále vznikly dvě případové studie z města Jihlavy a neziskové organizaci Romodrom, kde

spíš než sociální práci sledovali samotnou realizaci projektu. Kromě toho se uskutečnily kvalitativní rozhovory s klienty projektů Housing First, které mapovaly přínosy zabydlení pro děti i dospělé, stabilitu, vliv na rodinné vztahy či zdraví. Pracuje se také na analýze využití vybraných zdravotnických služeb a čerpání finanční podpory bydlení, která mapuje situaci 12 měsíců před nastěhováním do sociálního bytu a situaci 12 měsíců po nastěhování.

Adam Fialík a **Petr Schovánek** z Platformy pro sociální bydlení (dále PSB) se ve svém příspěvku věnovali faktorům úspěšnosti programů Housing First. Za hlavní ukazovatele úspěšnosti považují udržení v bydlení / programu a udržitelnost programu, dalšími ukazateli byly zlepšení kvality života klientů, nízké dluhy na nájemném, spokojenost klienta s bydlením a návrat dětí do domácnosti. Jako faktory ovlivňující úspěšnost vyhodnotili funkční síť podpory, začleňování do komunity, volné finanční zdroje na přímou podporu klientů a druhé a další stěhování.

Další blok se věnoval tématu udržitelnosti projektů a dlouhodobému fungování Housing First v ČR. Dle **Ondřeje Skály** (PSB), experta na udržitelnost, je zde více otázek než hotových odpovědí. Současné projekty mají omezenou dobu realizace, je nutné udržet multidisciplinární týmy, které podpoří klienty v procesu zotavování. Zároveň je nezbytné vytvořit vhodné podmínky pro legislativní ukotvení, aby budoucí projekty v nové výzvě k sociálnímu bydlení neskončily s koncem programového období. **Daniel Škarka** sdílel zkušenosti s udržením projektu Housing First v Jihlavě prostřednictvím získání financí od Kraje Vysočina

pro pracovnice Oblastní charity Jihlava, které poskytují podporu v bydlení zabydleným domácnostem. Město se zavázalo nadále poskytovat 12 sociálních bytů a udržet pozici koordinátora projektu, který mimo jiné zajišťuje vzájemnou komunikaci mezi zapojenými aktéry z Magistrátu města Jihlava, Oblastní charity Jihlava a dalších. Zmínil zde také politický kontext, který dle jeho názoru proces trochu komplikoval. **Karolína Vodičková** (Plzeň) sdělila, že se nacházeli v komfortnější pozici. Po pilotování sociálního bydlení, kterému se plně věnovalo pět pracovníků, měli dostatek politické podpory a úředníci mohli zůstat. Postupem času vznikl Odbor dostupného bydlení a sociálního začleňování. Město dlouhodobě řeší komunitní témata, došlo k propojení sociální a bytové politiky, vznikla koncepce a celkově začalo docházet k transformaci města. V současné době staví a rekonstruuje byty a revitalizují sociálně vyloučené lokality. Do projektu Housing First se zapojili jako partneři neziskové organizace Ledovec, jejíž cílovou skupinou jsou osoby s duševním onemocněním. Je důležité síťování, vzájemná podpora, nezatajování informací a sdílení i příběhů se špatným koncem. **Josef Zdražil** (Otrokovice) popsal zkušenosti menšího města, kterému se již pět let daří snižovat počet lidí v bytové nouzi (z původních 45 na 15 osob) a zavést systém sociálního bydlení. V procesu rozlišuje, co chtějí, co mohou a co umí. Je zásadní udržet získané zkušenosti, což se díky stabilnímu týmu projektů k sociálnímu bydlení a k Housing First daří. Všichni vystupující akcentovali, že pro systémové a udržitelné fungování je nezbytný zákon k sociálnímu a dostupnému bydlení.

Další panel se věnoval budování sousedských vztahů a řešení stížností. **Daniel Vališ** (MHMP) a **Josefína Schneiderová** (Armáda spásy) představili schéma řešení, šetření a opatření Magistrátu hlavního města Prahy. Rozlišují tři stupně: upozornění, výzvu a důraznou výzvu před zasláním výpovědi. Jako účinné vnímají osobní jednání s nájemníkem za účasti ředitele Odboru bytového fondu MHMP. Pokud jsou opakovaně neodůvodněné stížnosti, nabídnou se nájemníkovi jiný byt. **Klára Náplavová** popsala systém řešení stížností v Brně. Zdůraznila, že je potřeba věnovat pozornost pocitům stěžovatelů, při komunikaci s nimi je vhodné nebyt povýšený, vyslechnout je a poděkovat, vysvětlit proces řešení a podobně. Zkušenost z Plzně zprostředkovala **Karolína Vodičková**. Zde mají popis prevence ztráty v bydlení popsány v instrukci. Udělali také průzkum, jak podle obyvatel vypadá ideální soused. Důležité je nájemcům popisovat, co znamená být dobrým sousedem (zdravení, zodpovědnost za své návštěvy, noční klid, ...). **Eva Nedomová** (Romodrom) sdělila, že pracují na prevenci stížností již před nastěhováním tím, že s klientem projdou nájemní smlouvu a domovní řád, doporučují klientovi se seznámit se sousedy a předem se omluvit za hluk či nepořádek při stěhování. Vzniklé spory se řeší v bytě u kávy a bábovky, setkání zprostředkovává i facilituje metodička. Řeší i stížnosti ze strany jejich klientů. Je třeba dávat najevo, že jsou standardním nájemníkem, který má svá práva a povinnosti.

V panelu věnovanému zavádění sociálního bydlení v obcích zazněly zkušenosti z měst různých velikostí a typů. Zaznělo, že zásluhové nastavení není efektivní, mnohá města měla z důvodu vysoce nastaveného prahu pro vstup do bytu prázdné sociální byty. Rovněž byla shodná zkušenost s tím, že zpočátku bylo těžké nastavit efektivní komunikaci uvnitř úřadu i mimo něj, tzn. sociální a bytový odbor, Úřad práce ČR, poskytovatelé sociální práce z řad neziskových organizací ad. **Daniel Škarka** (Jihlava) sdělil, že u nich změnu umožnily nečekané výsledky komunálních voleb. Pro úředníky bylo těžké přijmout, že je

v tomto nyní politické zadání, nicméně se postupně daří dělat systémové změny v nastavení bytové politiky města. Výzvou byla, s ohledem na předešlé negativní zkušenosti s médii z Brna, tvorba pozitivního obrazu sociálního bydlení. **Adam Zábranský** (MHMP) popsal pražské zkušenosti. Nebyli zde sociální pracovníci, kteří by poskytovali podporu v bydlení, a proto vznikla tzv. doplňková síť. V rámci komplexního řešení bytové politiky vznikají v Praze kontaktní místa pro bydlení či sociální realitní agentura, účinným nástrojem prevence ztráty bydlení je i finanční pomoc v těžkých situacích prostřednictvím spolupráce s Výborem dobré vůle – Nadací Olgy Havlové (dále VDV). V Ostravě dle slov **Zdeňka Živčáka** kladou důraz na dlouhodobost, v současné době připravují již třetí projekt k podpoře sociálního bydlení. Agendu mají provázanou se strategickými dokumenty. Poskytují městské byty a byty od soukromého vlastníka Heimstaden, s. r. o. Pro soukromé majitele používají jako záruku notářské doložky, ale upouští od nich. **Jan Šplíchal** z Ministerstva vnitra upozornil, že Nejvyšší soud v roce 2020 rozhodl o tom, že notářský zápis není exekucním titulem. Vystěhování na jeho základě je tak protiprávním jednáním. **Michaela Baslerová** z Písku popsala úspěchy jejich projektu, v němž se podařilo během jednoho roku přestěhovat domácnosti ze sociálně vyloučené lokality a stabilizovat jejich situaci prostřednictvím případové individuální práce. Dosavadní zkušenosti je vedou k úvaze o zrušení bytové komise. Jejich kontaktní místo pro bydlení neplní jen poradenskou funkci, mají zde sociálního pracovníka i pracovníka domovní a bytové správy, který má přehled o dlužících.

V panelu věnovanému spolupráci s dalšími aktéry a vytváření sítě podpory klientů představil **Martin Chochola** Centrum bydlení Liberec. Popsal spolupráci jak v rámci úřadu, tak v rámci širší sítě aktérů. Jako zásadní vnímá výměnu aktuálních informací a jejich ověřování a identifikaci potřeb a rizik u klientů. **Filip Marek** (Božetice) sdělil, že se díky nasíťování klientů na další služby podařilo stabilizovat různé

životní oblasti, zejména zdraví, dluhy a celkově hospodaření, částečně i společenskou integraci. **Daniela Brúnová** a **David Starzyczný** (PORTAVITA) doporučují setkávat se s představiteli měst a prezentovat pravidelně výstupy své práce. Projekt jim umožnil získat pro klienty podporu expertů, kterých je v lokalitě nedostatek. Snaží se klientům zprostředkovat i další služby, například kadeřnické.

Zkušenosti s hledáním bytů pro sociální bydlení na soukromém trhu sdíleli **Matěj Turek** (Fond dostupného bydlení, dále FDB), **Daniela Zelenková** (DZ Nemovitosti) a **Jana Volná** (Nová možnost). FDB prostřednictvím půjček a darů pomáhají získat dostupné bydlení pro lidi v nouzi v různých městech včetně Prahy. Snaží se motivovat ostatní a šířit know-how, jsou schopni poskytnout základní servis pro lidi, kteří by chtěli zřídit FDB. Je podle Matěje Tourka vidět, že není nedostatek vlastníků bytů, kteří by byli ochotni pronajmout byt. Daniela Zelenková, která je realitní makléřkou v Českých Budějovicích, popsala svoji spolupráci s projektem Housing First. Za silný nástroj považuje sociální síť.¹⁾ Vyplácí se jí cílit na citovou stránku, je potřeba aktivně hledat, nejen čekat. Její rolí je zajistit byt, garanci poskytuje město. Jana Volná při své práci uplatňuje klientský přístup na obě strany, přičemž v rámci projektu Housing First důsledně oddělují roli toho, kdo pečuje o klienty, a toho, kdo pečuje o vlastníky bytů. Osvědčuje se jim mít domovníka, který zajišťuje údržbu a edukaci, a pracovníka, který vybírá nájmy a vkládá je na účet za klienty.

Druhý den konference zahájila úvodní slova zástupkyň pořadatelů konference. **Barbora Bírová** (PSB) a **Jana Řeháková Fučíková** (MPSV) poděkovaly navzájem za dobrou spolupráci, dále zde zazněla poděkování realizátorům projektů Housing First, sociálním pracovníkům poskytujícím podporu v sociálním bydlení. Poté **Libor Prudký** (Univerzita Karlova) krátce představil projekt, který se mimo jiné věnuje návratu lidí bez domova do bydlení.²⁾

1) <http://www.danielazelenkova.cz/daniela-zelenkova-housing-first.html>

2) Výstupem byla i konsensuální konference, jejíž shrnutí naleznete zde: https://ceses.cuni.cz/CESES-474-version1-e_kniha_final.pdf.

U všech řečníků panovala shoda v tom, že je nezbytná mezirezortní spolupráce.

Poté vystoupili kanadští experti na problematiku řešení bytové nouze mladých lidí, **Melanie Redman** a **Stephen Gaetz**. Podstatou práce je podle nich prevence, spolupracují s poskytovateli služeb a snaží se ovlivnit i vládu. Klienti jsou osoby ve věku 13–24 let, kteří často spí venku nebo u kamarádů. Bezdomovectví mladých je těžké zachytit, jsou mnohdy neviditelní. Často trpí duševním onemocněním, jsou oběťmi trestných činů. Tyto negativní zkušenosti vedou k traumatu. Důležitá je přirozená podpora, neboť sociální péče jednou skončí, ale rodina tu bude pořád. Doporučují poskytovat podporu v místě, kde žijí, protože tam se nacházejí lidé, kteří jsou pro ně důležití. Zásadní je včasná intervence v rodině i ve škole, doporučují proškolení v pomoci těmto osobám pedagogy, zdravotní personál a další. Stephen Gaetz vytvořil manuál k Housing First pro mladé (projekt MPSV zajistil jeho překlad, bude k dispozici do konce roku 2022), který je adaptací Housing First pro dospělé. Je založen na pěti hlavních principech, kam patří právo na bydlení bez podmínek, možnost volby svého směřování, podpora zdravého vývoje, individuální podpora tak dlouho, jak je potřeba, a sociální inkluze. Upozorňuje na to, že se potřeby mění s přibývajícím věkem, přičemž základem je vždy láska a pocit bezpečí. Je dobré jim být podporou při určování svých cílů, nesoudit je za chyby, podporovat je v získávání dovedností a vysvětlovat jim, jak fungují systémy, které třeba dosud neměli možnost poznat. Je potřeba udržet nízký počet klientů (7–10) na jednoho sociálního pracovníka, aby bylo možné pracovat s klienty intenzivně, dle jejich potřeb. Důležité jsou evaluace, výsledky jsou měřitelné a je dobré je sdílet. Vystupující také poskytli mnoho typů na dokumenty či vzdělávací programy.

Další panely v sálu A byly věnované bližšímu představení výzvy k podpoře sociálního bydlení v Operačním programu Zaměstnanost plus. Ve svém příspěvku ji shrnula **Helena Petroková**, ředitelka Odboru realizace programů ESF – sociální začleňování, MPSV. Výzva bude průběžná a byla vyhlášena

30. června 2022. Maximální doba realizace projektu je 36 měsíců, finanční limit na projekt je 1–25 mil. Kč. Předpokládá se alokace přibližně 500 mil. Kč a opakování výzvy. Žádat mohou všechny obce, nestátní neziskové organizace, organizace zřízené krajem/obcí/městskou částí, dobrovolné svazky obcí a poskytovatelé sociálních služeb. Je nutné prokázat adekvátní zkušenosti a popsat spolupráci a komunikaci s obcí, kde bude projekt realizován. Před podáním žádosti je povinná konzultace. Jedná se o neinvestiční dotaci, kde bude spolufinancování ze strany příjemce, počítá se s 40% paušální sazbou. Cílovou skupinou jsou jednotlivci či rodiny, které jsou ohroženy či se přímo nachází v bytové nouzi. Hlavním cílem je získání standardního, nesegregovaného a nekonzentrovaného bydlení a jeho dlouhodobé udržení, v čemž je budou podporovat sociální pracovníci. Kromě hlavní povinné aktivity, zabydlení domácností a podpory v bydlení dle individuálních potřeb, si budou moct žadatelé zvolit tzv. doplňkové aktivity (aktivity B).

O doplňkových aktivitách, které mají sloužit k podpoře integrovaného řešení, blíže promluvili v dalším panelu **Michal Ďord'** (MPSV), **Ondřej Skála** (PSB) a **Martin Chochola** (MMR). Jedná se o tyto aktivity:

- B1. Kontaktní místo pro bydlení
- B2. Sociální realitní agentura / garantované bydlení
- B3. Posílení prevence ztráty bydlení
- B4. Podpora multidisciplinárních týmů při řešení bytové situace, case managementu, vytváření podpůrných sítí služeb
- B5. Strategické a koordinační aktivity na území obce nebo širším území (aktivita pouze pro žadatele typu „obec“)
- B6. Přejech do bydlení při odchodech z institucí
- B7. Nástroje pro podporu sousedského soužití (domovník)
- B8. Prevence a řešení diskriminace v oblasti bydlení
- B9. Facilitace vzájemné podpory, svépomoci a dalších participativních forem podpory bydlení

Představení jednotlivých aktivit si můžete přečíst v prezentaci z konference.

V následujícím panelu byl věnovaný prostor otázkám k této výzvě, na něž odpovídali **Šárka Müllerová** a **Barbora Špicarová Stašková** z MPSV a **Adam Fialík** z PSB.

V sále B pokračovalo sdílení dosažených zkušeností v rámci sociálního bydlení a Housing First. K tématu využívání paušálu, garančních a krizových fondů promluvili **Jan Snopek** (PSB), **Jan Mužík** (Ledovec, Plzeň) a **František Kaiseršot** (Mezi proudy, České Budějovice). Jan Snopek představil fungování Fondu podpory bydlení VDV a Sociálního nadačního fondu hl. m. Prahy. Popsal účel, kdo může žádat o příspěvek i podmínky a proces posouzení. Zmínil také nejčastější důvody podání žádosti, mezi něž patřily dopady opatření proti šíření covidu-19, komplikace při zajišťování dávek na bydlení, neplacení výživného či zhoršený zdravotní stav. Neziskové organizace Mezi proudy a Ledovec jsou zapojené do projektů Housing First, kde je k dispozici tzv. paušál, který lze využít pro podporu klientů v jejich snaze udržet si bydlení. Mnozí realizátoři jej využívali právě pro tvorbu garančních či krizových fondů. František Kaiseršot popsal, k čemu využili paušál (příprava bytů, pojištění, propagace, školení atd.) a jak nastavili krizový a garanční fond v českobudějovickém projektu Housing First. Garanční fond je zde zaměřen na soukromý trh jako tzv. zajištění „garantovaného bydlení“, krizový fond je zaměřen na podporu klientů při hrazení nákladů na bydlení. Jan Mužík kladl při podpoře klientů důraz na důstojnost. Dle jeho slov někdy stačí málo a pomůže to hodně. Většinu věcí se snaží řešit jinak než využitím paušálu, takže jim ještě zbývají finance.

Na závěr konference promluvily v sále B klientky projektů Housing First z Brna, Jihlavy a Spolku PORTAVITA. Sdílely své zkušenosti s bytovou nouzí a zejména pak velký vděk za možnost získat standardní bydlení v rámci projektů Housing First. Poděkování směřovala zejména k sociálním pracovnícům, které jim poskytují podporu ve všem, co potřebují (vyplňování formulářů a doprovod na ÚP ČR, hledání vhodného nábytku, prodloužení nájemní smlouvy apod.). Výzvou jsou, jako všude, sou-

sedské stížnosti, například v Jihlavě pro řešení komplikovaných situací využívají facilitovaná setkání. Někteří popsali své zkušenosti s diskriminací při hledání bydlení kvůli etnicitě či velkému počtu dětí. Bytová nouze má za důsledek také rozdělení rodiny a nevhodné

podmínky pro zdravý vývoj dětí, což i podle slov nájemnic sociálních bytů pomáhá řešit toto nově získané bydlení. Nejen v evaluačních dotaznících zaznělo, že právě tyto příběhy s dobrým koncem jsou důkazem, že to má smysl.

Těšíme se na další projekty Housing First či Housing Led, která v rámci nové výzvy vzniknou, a děkujeme. Všechny videozáznamy a prezentace jsou k dispozici na: <http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/novinky/457-konference-housing-first-a-budoucnost-socialniho-bydleni-v-cr-materialy-a-videozaznam>.

*Mgr. Andrea Chudobová
pracovnice podpory Housing First
Ministerstvo práce a sociálních věcí*